

Petseri eesti koolil on sünnipäev

Jaanuari viimasel päeval tähistatakse Petseris eesti õppekeelega 2. keskkooli (kunagise Petseri gümnaasiumi) 85. sünnipäeva. Oma koolipäevi meenutavad praegu Võrumaal elavad vilistlased.

Mari-Anne Leht

Võrulanna **Niina Tamm** on sündinud Petseris. Tema isa kolonelleitnant Hugo Ploomipuu oli Kaitseliidu Petseri maleva pealik veidi üle 20 aasta, 1941. aasta vägivaldsete sündmusteni. „Sel segasel kevadel lõpetasin Petseri gümnaasiumi. Juuniküüditamise ajal olin Räpinas ja seetõttu pääsesin perest ainsana väljasaatmisest. Oma isa ei näinud ma enam kunagi,” meenutab Tamm.

Tal on arvukalt pilte 20 aastat Eesti koosseisu kuulunud Petserist ja selle elanikest. Eesti ajal ehitati linna palju korralikke hooneid. „1927. aastal valmis kahekorruline gümnaasium. Parkettpõrandaga fuajees oli hobuserauakujuline joogikoht. Rauale vajutamise järel purskas keskelt joogivett. Teisele korrusele viis lai kivitrepp. Mansardkorrusel asus lauluklass, kus oli tiibklaver. Saalis oleva lava all olid pesemisruumid,” meenutab usutletav oma kooli. Uus võim paigutas sinna vanemateta lapsed. Praegu töötab majas venekeelne kool.

Kaitseliitlased said korralikus majas olla 11 aastat. Niina Tamme sõnul oli seal Kandle saali suurune saal koos lavaga. Kuna linnas ei olnud kultuurikeskust, mängisid Eesti teatrid Kaitseliidu maja saalis. Etendustel viibinud õpilased, olenemata vanemate sissetulekust ja positsioonist, vaatasid teatritükke seistes.

Kaitseliidu majas asusid veel raamatukogu, haridusselts ja ohvitseride kasiino. Linnas paiknes 7. jalaväerügement.

1939. aasta maikuu lõpus oli ühel päeval ilm päikesepaisteline, kuid tuuline. Sel päeval puhkes linnas suur tulekahju. Peagi olid kohal ka tuletõrjeautod Võrust ja Tartust. Petseris nappis vett. „Juba sama päeva õhtul toilitustati tulekahjus kannatanuid Kaitseliidu majas. Kaupmehed alustasid ruttu linna taastamist,” meenutab Tamm. Majas on praegu muusikakool ja kultuurimaja.

Peetri kiriku ehitamist alustati 1923. aastal ja kolm aastat hiljem oli kirik valmis. Eestikeelsed jumalateenistused toimuvad seal tänaseni. Eesti Panga Petseri osakonna hoone, kus Eesti ajal töötasid ka postkontor ja telefonikeskjaam, valmis 1930. aastal. Praegu on seal postkontor ja teised teenindusasutused.

1930ndate keskel koostati uus linnaplaan. Seejärel rajati uusi alleesid ja tänavaid. Valmis ka peatänavaks kujunenud Aia tänav.

Tamme sõnul oli koolis palju ringe. Ühed õpilased laulsid segakooris, teised mängisid õpilaskorkestris, kolmandad tegid sporti jne. Kool pidas oluliseks oma aastapäeva, jõulupeo, maskiballi ja abiturientide lõpupeo pidamist. Lõpupeol esitasid lõpetajad alati enda lavastatud näidendi. Ühel keelel mängiti „Libahunt”, teisel „Arvepoisse” jne.

Petseri gümnaasiumis peeti

Sellel 1958. aasta mais tehtud fotol on Petseri 2. keskkooli nelja vanema klassi – kahe üheksanda, kümnenda ja üheteistkümnenda klassi õpilased koos õpetajatega. Viimased istuvad teises reas. (Üleval.)

Eesti ajal pidid Petseri gümnaasiumi tüdrukud pidulikel üritustel tumesinist kleiti ja musta põlle kandma. (Vasakul.)

Fotod: ERAKOGU

tähtsaks nii Vabadussõjas langenute mälestuspäeva, vabariigi aastapäeva kui ka Võidupüha tähistamist. „3. jaanuaril helisesid kirikukellad, tuletades meelde, et riik ei ole sõjas langenuid unustanud. Kui võidutuli 23. juunil Tallinnast Petserisse jõudis, seisid kodutütred ja noorkotkad ravis tänavate ääres,” räägib Niina Tamm, kelle sõnul oli skautlus igati au sees. Suviti käisid noored laagris, kus õppisid kõike ise tegema. Elamiseks tegid nad puidust telgid ja sinna magamisasemed. Kodutütardele õpetati koolis käsitööd.

Koolivormi pidid vastuvaidlematult kandma kõik, olenemata vanemate töökohast. Tüdrukutel oli tumesinine kittel, millel valge krae ja valged nõõbid, pidulikult üritusel kandsid nad tumesinist kleiti ja musta põlle.

Niisama enesestmõistetav kui

koolivormi kandmine, oli ka see, et õpilased ei rääkinud õpetajatele vastu ega kritiseerinud neid kodus.

1941. aasta segasel kevadel lõpetas gümnaasiumi ligi 30 noort, Niina sõnul on neist elus vähem kui ühel käel sõrmi. „Pärast sakslaste saabumist astus palju poisse Saksa sõjaväkke, osa neist langes hiljem rindel. Teised läksid Saksa aja lõpul välismaale, mõned tüdrukud lahkusid koos sakslastega. Küüditamine ja sellele järgnenud aasta masendasid meid väga.”

Nõukogude aeg tõi kaasa teised tavad

Võru hambatohter **Õie Rand** (sünd Viilo) on lõpetanud Petseri 2. keskkooli 1960. aastal, mil ainus kord kooli ajaloos lõpetas kaks klassi.

Kool avati taas 1956. aastal. Selle ajani õppisid väiksemad eesti lapsed Petseri mittetäielikus kesk-

koolis, suuremad käisid Petseri 1. keskkooli eestikeelses osakonnas.

Rand ütleb, et 19 klassikaaslastest ei ole enam elavate kirjas kahte. Tugevat kokkuhoidmist näitab see, et kokkutulekud toimuvad tänaseni. Alguses toimusid need iga viie aasta järel, aga viimasel ajal juba kahe-kolme aasta tagant.

„Kokkutulekutel pärimise tingimata kõigi käigukaigu järel. Igaüks räägib alati ka oma abikaasast, lastest ja lastelastest,” ütleb Rand. Ta lisab, et nad huvituvad üksteisest ka tänaval kohtudes. Keerulises olukorras võib klassikaaslastelt alati abi oodata.

Kooliajast meenub talle esmalt, kuidas neile töökasvatust õpetati. „Igal suvel pidime kaks nädalat kolhoosis töötama. Neli sügist järjest saadeti meie kooli vanemad klassid kuuks ajaks Petseri rajooni ühte kolhoosi tööle. Seal majutati meid kas peredesse või mõnda tühja majja. Igas majutuskohas oli suur vene ahi, mille kõrval või peal magasime. Töötasuks saime majandist toiduaineid.”

Õpilased tegid ise süüa. Selleks korjasid nad põllult kartuleid, poest ostsid leiva ja saia. Piima said ümbruskonna täditelt. Kolhoosis tapeti lammast, liha anti õpilastele jaoks. „Poeskäiguks anti meile hobune ja vanker. Paraku olime alguses hobuse etterakendamisega hädas,” ütleb Õie Rand. Tema mäletamist mööda töötasid kolhoosis ainult eesti kooli õpilased.

Kuid ühel aastal arvas keegi kas siis Petseri haridusosakonnast või kusagilt mujalt, et linna eesti kooli õpilased peavad õppimise kõrvalt ka tibusid kasvatama. Ühel päeval toodigi kooli 200 tibupoega, kellele tarvis tühjendati üks klassiruum. „Koolimajas hakkas levima väga ebameeldiv lõhn, sest ruum oli koristamata. Kui pooled tibud olid surnud, viidi ka ülejäänud koolist minema,” meenutab Rand.

Võru muusikakooli õpetaja **Undina Matteus** (neiuna Täivere) on lõpetanud kooli 1961. aastal. Ta mäletab, et eksamid algasid juba neljanda kooliaasta lõpul. Kellel esimene kord eksam ebaõnnestus, sai selle järel teha.

„Minu ajal kogusid paljud tüdrukud kaustikusse kaaslastelt mälestuseks laule ja eluks vajalikke mõtteid,” ütleb Matteus ja näitab kinnituseks oma kooliaegset laulikut. Ta lisab, et tema klassis õppis ka kooli parim laulja Elvi Lättemägi. „Ta liikus tavaliselt loomulikult, kuid õpetajad keelasid selle ära.”

Lõpuklassi tüdrukud said pahandada sellepärast, et käisid keelust hoolimata tantsupeol. Sellist sammu peeti kooli au mustamiseks.

Matteus lausub, et nende klassi lõpetanud 13 noorest ei ela keegi praegu Venemaal. Paraku ei hoiata see klass nii kokku kui aasta varem lõpetanud.

Pikakannu kooli õpetaja **Viivi Juhkam** (neiuna Tihhomirowa) on Undina Matteuse klassiõde.

1960ndate alguses suleti Petseri rajoonis töötanud eestikeelne Alaotsa algkool, kümnendi lõpul jätkus ka Pankjavitsa koolis õppetöö ainult vene keeles. Viivi Juhkam mäletab, et kui ta tuli Petserisse kooli, kippusid keskastme õpilased vahetundidel vene keeles rääkima. See ei meeldinud sugugi Võrumaalt pärit eesti keele õpetajale Ada Toropile (abiellumise järel Rodina), kes nõudis õpilastelt kogu aeg eesti keeles rääkimist.

Üks täheäravahetamisega seotud juhtum ei unune Juhkamil elu lõpuni ja kisub alati suu naerule. Sel ajal oli direktoriks Petšnikovinimeline mees, kes rääkis eesti keelt aktsendiga ja väikeste ebatäpsustega. Õpilastel oli lokaalne tegemine keelatud, kuid üks tüdruk tuli õppeaasta algul kooli lokitud juustega. Direktor ütles talle: „Sina lähed kohe kraana alla ja teed pea korda.”

Veel meenuvad talle aastalõpukarnevalid koos tibujalgadel nõiamaja, neegri, Stenka Razini ja teiste omanäoliste kostüümidega, mille õpilased endile tegid.

Viivi Juhkam lausub, et Petseri tõmbab teda kui sünnilinn. „Kui seal elasin, ei lennanud linnas toimunud kilekotid ja augud tänavatel olid pisemad,” tõmbab ta jutule läinud aasta aprillikuu Petseris käigu meenutamisega joone alla.